

Holistički pristup funkcionalnim oznakama romanskih jezika

(Ghezzi, Chiara; Molinelli, Piera (ur.). 2014. *Discourse and Pragmatic Markers from Latin to the Romance Languages*. Oxford University Press. Oxford. 299 str.)

Ovo izdanje dio je serije *Oxford Studies in Diachronic and Historical Linguistics* [Oksfordska istraživanja iz dijakronijske i povijesne lingvistike], koju uređuju Adam Ledgeway i Ian Roberts sa Sveučilišta u Cambridgeu. U njemu su sabrani rezultati istraživanja koja su proveli znanstvenici sa Sveučilišta u Bergamu u Italiji (u okviru projekta PRIN *Contact and Change in the History of Mediterranean Languages*, MIUR 2008, prot. EHLWYE, koji je koordinirao Marco Mancini iz Viterba, dok je Piera Molinelli bila koordinatorka istraživača sa Sveučilišta u Bergamu) te njihovi kolege iz različitih dijelova svijeta koji se bave sličnim pitanjima u okviru romanskih jezika.

Jedanaest studija slučaja uglednih znanstvenika koji su radili na ovome projektu prikazuju dijakronijski razvoj i sinkronijske značajke diskursnih i pragmatičkih oznaka u različitim romanskim jezicima, pri čemu su upotrijebljene različite teorije i metode. Dva urednička poglavlja uvode i objedinjuju istraživačke studije koje slijede: prvim se objašnjava njihov nastanak i donosi pregled zastupljenih tema, a u drugome se objašnjavaju teorijsko-metodološki postupci korišteni u studijama. Radovi su organizirani u dvije tematske cjeline: *Verbs as Pragmatic Markers* [Glagoli kao pragmatičke oznake], gdje nalazimo pet studija o deverbalskim oznakama, i *Adverbs as Discourse Markers* [Prilozi kao diskursne oznake] sa šest studija koje se bave diskursnim oznakama nastalima od priloga. U zaključnome poglavlju sažete su nove znanstvene spoznaje, a iza njega nalazi se opsežan popis literature (str. 272–290), kazalo autora i kazalo pojmova.

SADRŽAJ

Poglavlje 1

Chiara Ghezzi i Piera Molinelli: *Discourse and pragmatic markers from Latin to the Romance languages: New insights* [Diskursne i pragmatičke oznake od latinskoga do romanskih jezika: Nove spoznaje] (str. 1–9)

U prvome poglavlju autorice nas uvode u ovo vrijedno izdanje, u kojemu su „podjednako korišteni sinkronijski i dijakronijski pristupi kako bi se opisala morfosintaktička, semantička i tekstualna svojstva” (str. 1) različitih oznaka u

romanskim jezicima. Odmah na početku autorice donose pregled tema koje su u knjizi zastupljene, pojašnjavaju motivaciju koja stoji iza njih te opisuju nekoliko pravaca u skladu s kojima su se istraživanja odvijala u odnosu na funkcionalne oznake: sinkronijski opis prirode i svojstava oznaka, dijakronijski orijentirana istraživanja koja su izrazito važna kada su u pitanju jezici koji su se razvijali iz istoga „prajezika” (tj. latinskoga jezika) te analize odnosa između dijakronijskoga razvoja oznaka i njihovih sinkronijskih funkcija. Slijede kratki opisi zastupljenih studija slučaja, kroz koje autorice nude uvid u različite teorijske pristupe, raznolikost nazivlja koje se odnosi na funkcionalne oznake (diskursne oznake i/ili pragmatičke oznake), kao i na različite pozicije koje se zauzimaju u odnosu na pojmove *gramatikalizacija* i *pragmatikalizacija*.

Poglavlje 2

Chiara Ghezzi: *The development of discourse and pragmatic markers* [Razvoj diskursnih i pragmatičkih oznaka] (str. 10–26)

Ovo je poglavlje zamišljeno kao kontekstualizacijski i teorijski uvod. Autorica donosi pregled istraživanja o porastu broja spomenutih funkcionalnih elemenata u romanskim i drugim jezicima te opisuje primijenjeni teorijsko-metodološki okvir.

Terminološka dilema između pojmova *diskursna oznaka* i *pragmatička oznaka* definira se na sljedeći način: diskursna oznaka upotrebljava se uglavnom u odnosu na „elemente koji upućuju na strukturu diskursa”, dok se pragmatička oznaka rabi u odnosu na „elemente koji imaju (među)subjektivno značenje” (str. 15). Ghezzi se zatim usredotočuje na osobitosti njihova dijakronijskog razvoja u romanskim jezicima, ne samo zato što je „istraživanje evolucijskih obrazaca, uključujući diskursne i pragmatičke oznake, važan uvid u prirodu njihove polifunkcionalnosti”, već i zbog unutarnjega odnosa između pragmatičkoga elementa (diskursne oznake ili pragmatičke oznake) i njegova izvornog ili primarnoga leksičkog značenja. Gramatikalizacija i pragmatikalizacija, kao i subjektivizacija te (među)subjektivizacija, odnosno procesi koji podcrtavaju razvoj funkcionalnih oznaka, objašnjeni su i definirani u kratkim crtama.

1. DIO: *Verbs as Pragmatic Markers* [Glagoli kao pragmatičke oznake]

Poglavlje 3

Maria Iliescu: *Call markers in French, Italian, and Romanian* [Oznake pozivanja u francuskome, talijanskome i rumunjskome jeziku] (str. 29–40)

U ovome se poglavlju, iz komparativne i sinkronijske perspektive, analiziraju oznake pozivanja nastale od glagola koji se odnose na vizualnu i auditiv-

nu percepciju u rumunjskome, francuskome i talijanskome jeziku. Polazeći od poznate činjenice da se glagoli percepcije, posebno u imperativu, najčešće upotrebljavaju za pridobivanje pozornosti, autorica se najprije bavi proučavanjem njihovih morfosintaktičkih i semantičkih svojstava. Kroz primjere preuzete iz pisanih izvora i govornoga jezika, ona uspoređuje njihove sličnosti i razlike u sva tri jezika. Svi ti glagoli imaju uglavnom perceptivno značenje, ali istovremeno razvijaju i kognitivna značenja. Iako svi dolaze iz istih izvora te u sva tri promatrana jezika dijele identično semantičko područje, ipak postoje elementi koji su specifični za svaki pojedini jezik: u rumunjskome jeziku pronalazimo dva agentivna vizualna glagola *a se uita* i *a privy*; francuski prilozi poput *voici* i *voilà* djelomično blokiraju glagol *voir* kada se on upotrebljava kao oznaka pozivanja; u talijanskome jeziku agentivni glagol vizualne percepcije *guardare* i neagentivni glagol auditivne percepcije *sentire* prošli su kroz proces proširenja značenjskoga polja i funkcioniraju kao parasinonimi. Nadalje, autorica upućuje na to da je, unatoč tomu što je tipologija semantičkih polja, koja uključuje glagole čulne percepcije, gotovo identična u sva tri romanska jezika, pri usporedbi pragmatičke funkcije, koje se odnose na imperativ glagola vizualne i auditivne percepcije, moguće primijetiti i njihove posebnosti.

Poglavlje 4

Adriana Costachescu: *On disagreement markers in French and Romanian dialogue* [O oznakama neslaganja u razgovornome francuskom i rumunjskom jeziku] (str. 41–60)

Rad Adriane Costachescu komparativna je i sinkronijska studija u kojoj se analiziraju semantičke i pragmatičke vrijednosti oznaka neslaganja u francuskome i rumunjskome jeziku, koje su se razvile iz govornih izraza. U svojem radu Costachescu ispituje kakve konverzacijske učinke oznake neslaganja postižu kada se upotrebljavaju u razgovoru. Na početku nudi pregled analiziranih oznaka: fr. *assez* ‘dosta/dovoljno’, *ça suffit comme* ‘to je dosta/to je dovoljno’, *arrêtez* ‘prestanite (to raditi)’, *tais-toi* ‘šuti’, *zut* ‘prokletstvo/kvragu’ i rum. *destul* o *ajunge* ‘(to je) dosta’, *gata* ‘to će biti dovoljno’, *lasă-o (moartă)* ‘pusti to / ostavi to’, *taci* ‘šuti’, *încetează* ‘prestani (to raditi)’. Autorica propituje konverzacijsku teoriju britanskoga lingvista Herberta Paula Gricea s obzirom na to da su njegovi konverzacijski principi, zajedno s njegovim maksimama, utemeljeni prije svega na skladu i sporazumu između onih koji u razgovoru sudjeluju, dok je izostavljen cijeli niz razgovornih situacija u kojima se sudionici suprotstavljani (unakrsno ispitivanje, političke rasprave, sudski procesi). U tu svrhu analizira ulogu oznaka koje izražavaju neslaganje ili ljutnju koristeći se primje-

rima iz francuskih i rumunjskih razgovornih tekstova. Uzimajući u obzir činjenicu da kooperativni princip nije prekršen ako je neslaganje otvoreno izraženo s obje strane koje sudjeluju u razgovoru, autorica predlaže proširivanje Grice-ova teorijskog okvira, koji se pokazao prilično isključiv kada su u pitanju promatrane oznake neslaganja.

Poglavlje 5

Chiara Ghezzi i Piera Molinelli: *Deverbal pragmatic markers from Latin to Italian (Lat. quaeso and It. prego): The cyclic nature of functional developments* [Glagolske pragmatičke oznake od latinskoga do talijanskoga jezika (lat. *QUAESO* i tal. *prego*): Ciklička priroda funkcionalnoga razvoja] (str. 61–85)

Ovo poglavlje sadrži iscrpnu međujezičnu komparativnu studiju oznaka ljubaznosti u latinskome i talijanskome jeziku. Na temelju korpusa latinskih i talijanskih pisanih izvora (uz dodatak C-ORAL-ROM, korpusa suvremenoga razgovornoga talijanskoga jezika) autorice analiziraju promjene u pragmatičkome ciklusu latinskih oznaka ljubaznosti koje su proizišle od glagola *QUAESO* i *ROGO* ‘pitam, molim’ te razvoj *prego* ‘molim’ i *chiedo* ‘pitam’ u talijanskome jeziku. Koristeći se različitim parametrima, poput morfosintaktičkoga konteksta, pragmatičkih, diskursnih i semantičkih svojstava analiziranih glagola, Ghezzi i Molinelli slijede pragmatički obrazac koji podržava njihovu postupnu pragmatikalizaciju. Rezultati istraživanja upućuju na to da je *QUAESO* češći u klasičnome latinskom, dok je *ROGO* te pragmatičke vrijednosti dobio poslije. Unatoč tomu što *prego* u suvremenome talijanskom može biti u potpunosti pragmatikaliziran (*Grazie! Prego!* ‘Hvala! Nema na čemu!’), on i dalje zadržava vrijednosti koje su povezane sa značenjem izvornoga glagola. Odnosi između ovih glagola pokazuju da je proces sličan u oba jezika. Latinska oznaka ljubaznosti *QUAESO* postupno je zamijenjena s *ROGO*. S druge strane, česta upotreba korijena *QUAES-*, koji postaje *QUAERO*, dovela je do talijanskoga *chiedo*. Pragmatička vrijednost glagola *ROGO* nije se zadržala u talijanskome jeziku s obzirom na to da je zamijenjen s *prego*, koji je proizišao iz drugoga latinskoga performativnog glagola sa sličnim značenjem (*PRECOR*). Dijakronijska rekonstrukcija oznaka ljubaznosti u promatranim jezicima upućuje na funkcionalnu i cikličku prirodu njihova pragmatičkog razvoja.

Poglavlje 6

Michaela Livescu: *Mă rog: A pragmatic marker in Romanian* [*Mă rog*: Pragmatička oznaka u rumunjskome] (str. 86–108)

Ovo poglavlje sadrži dijakronijsku i sociolingvističku analizu rumunjske oznake ljubaznosti *mă rog* (< rumunjskoga glagola *a ruga* < lat. *ROGO*) ‘molim (vas, te)’. Autorica detaljno opisuje pragmatički razvoj glagola *mă rog* analizirajući primjere preuzete iz rumunjskih književnih tekstova 19. i 20. stoljeća te iz novinskih članaka. Pragmatički razvoj te oznake nadalje se može pratiti kroz nekoliko faza: prvo se upotrebljava kao oznaka ljubaznosti u molbama, nakon čega postupno stječe različite modalne funkcije ovisno o kontekstu te konačno postaje privlačitelj pozornosti i verbalni tik. Iz funkcije ljubaznosti postupno se javljaju i druge funkcije, posebno one koje izražavaju popuštanje (ublažavajući prethodni iskaz ili rasvjetljavajući prethodnu tvrdnju) ili ublažavanje (oznake formalnoga pristanka, oznake (pre)uzimanja prava na riječ, oznake početka, oznaka završetka, oznaka oklijevanja). Analiza konteksta u kojemu se rabi te odgovarajućih funkcija pokazuje ne samo da je ta oznaka u rumunjskom jeziku postala polifunkcionalna i potpuno pragmatikalizirana, nego i da je u jeziku prisutna već duže vrijeme (od 19. stoljeća) s podjednakom učestalošću u različitim regionalnim varijetetima, iako se pokazuje da je češća u urbanome govoru.

Poglavlje 7

Salvador Pons Bordería: *Paths of grammaticalization in Spanish o sea* [Putovi gramatikalizacije *o sea* u španjolskome jeziku] (str. 109–136)

U ovome se poglavlju analiziraju putovi gramatikalizacije španjolske diskursne oznake *o sea* ‘to jest’ na temelju njezinih pojavnica u korpusu CREA (*Corpus de referencia del español actual*). Pojava njezine reformulacijske vrijednosti najbolje se objašnjava uz pomoć pojma višeuzročnosti. Višeuzročnost uključuje nekoliko čimbenika koji su u radu detaljno objašnjeni: promjene rastavne oznake na sintaktičkoj i semantičkoj razini, polifonija, diskursni žanrovi, postojanje ranije paradigme reformulacijskih oznaka te položaj *o sea* u rečenici. Autor smatra da je teorija diskursnih jedinica važna prilikom istraživanja procesa gramatikalizacije. Sinkronijski opis pragmatičkih funkcija reformulacijske oznake *o sea* u suvremenome španjolskom integriran je s opisom njezina dijakronijskog razvoja iz ranijih razvojnih faza španjolskoga jezika. Podatci iz ranijih faza razvoja španjolskoga jezika upućuju na to da oznaka *o sea* nije samo razvila funkcije preciznim redoslijedom: parafrazni reformulator < zaključna oznaka < neparafrazni reformulator < modalne vrijednosti, nego i da ovaj model gramatikalizacije ovisi o različitim diskursnim položajima te određenim diskursnim jedinicama.

2. DIO: *Adverbs as Discourse Markers* [Prilozi kao diskursne oznake]

Drugi dio ove knjige bavi se diskursnim oznakama koje su nastale od priloga, a otvara ga rasprava o razvoju latinskoga *IAM* ‘već’ koja se proteže na tri poglavlja (§ 8, § 9 i § 10) u različitim romanskim jezicima.

Poglavlje 8

Maj-Britt Mosegaard Hansen: *Cyclicity in semantic/pragmatic change: The medieval particle ja between Latin IAM and Modern French déjà* [Cikličnost semantičke/pragmatičke promjene: Srednjovjekovna čestica *ja* između latinskoga *IAM* i *déjà* u suvremenome francuskom jeziku] (str. 139–165)

Ovo poglavlje bavi se razvojem srednjovjekovne francuske čestice *ja* od latinskoga priloga *IAM* ‘sada, ovoga trenutka’ prema *déjà* koji se upotrebljava u suvremenome francuskom jeziku. Kroz dijakronijsku analizu primjera preuzetih iz elektroničke baze podataka koja sadrži tekstove napisane od 11. do 16. stoljeća, autorica naglašava njezinu polifunkcionalnost. Pritom je identificirala jedanaest funkcija srednjovjekovne francuske čestice *ja*. Međutim, raspon ovih funkcija samo se djelomično preklapa s onima iz latinskoga etimološkog izvora, odnosno s njezinim nasljednikom (*déjà*) u suvremenome francuskom. Hansen pretpostavlja da je osnovno temporalno značenje čestice *ja*, povijesno gledano, prethodilo drugim, prije svega vidskim i netemporalnim upotrebama. Nakon što je prikazala pretpostavljene načine korištenja *ja* u srednjovjekovnome francuskom, autorica navodi moguće razloge koji dovode do nestajanja *ja* u suvremenome francuskom, odnosno njezino preživljavanje samo u smislu etimološke komponente nekih temporalno/vidskih priloga u suvremenome francuskom jeziku (npr. *déjà* ‘već’ i *jamais* ‘(n)ikad’). Autorica sugerira da je „*ja* vjerojatno nestala i zato što su je govornici percipirali kao odviše dvosmislenu i nejasnu” (str. 163). Čestice *IAM*, *ja* i *déjà* razvile su se iz vrlo sličnoga temporalnog/vidskog načina, ali svaka od njih razvija svoje vlastite diskursne funkcije koje se ne podudaraju uvijek. Stoga autorica smatra da njihovi razvojni procesi upućuju na postojanje unakrsnih jezičnih ciklusa pragmatikalizacije.

Poglavlje 9

Chiara Fedriani i Emanuele Miola: *French déjà, Piedmontese Italian già: A case of contact-induced pragmatization* [*Déjà* u francuskome jeziku, *già* u pijemontskome talijanskom¹: Slučaj pragmatikalizacije izazvane jezičnim dođrom] (str. 166–189)

¹ Autorica tu varijantu naziva „pijemontski regionalni talijanski” i označava ju kraticom PRI. Budući da se taj varijetet analizira ravnopravno s ostala dva jezika, u nastavku radi lakše distinkcije govorimo o „pijemontskome jeziku”.

Autorice analiziraju slučaj pragmatikalizacije izazvane jezičnim dodirima, kojima su bili izloženi neki prilozi sa značenjem ‘već’, u pijemontskome talijanskom, francuskome i nekim od susjednih jezičnih varijeteta. Te funkcionalne jedinice označavaju kao *Erinnerungsfragepartikeln* (EFP(n)), u doslovnome značenju ‘upitne čestice sjećanja’. Na temelju različitih izvornih priloga i njihovih značenja, autorice prepoznaju tri glavne kategorije EFPn (iterativne, inkoativne i kumulativnu) koje se pojavljuju u europskim jezicima. Na temelju arealnoga istraživanja autorice postavljaju svoju hipotezu o pragmatičkim vrijednostima francuskoga *déjà* i njegova pijemontskog srodnika *già*, pri čemu su oba priloga proizišla iz latinskoga (DE) *IAM* sa značenjem ‘već’. Na temelju povijesnih tekstualnih podataka i primjera iz suvremenih razgovornih varijeteta, autorice su se fokusirale na razvoj *già* ‘već’ kao EFP u pijemontskome i susjednim jezičnim varijetetima. Pragmatička vrijednost koju je razvio *già* u pijemontskome treba promatrati u odnosu na proces pragmatikalizacije izazvane jezičnim kontaktom s francuskim jezikom (i neizravno s njemačkim). Također, autorice naglašavaju da je to moguće zato što su *déjà* i *già* skloni preuzimanju više funkcija, što ih čini izvrsnim kandidatima da prođu kroz višestruki proces pragmatikalizacije. Nadalje, autorice raspravljaju i o pragmatikalizaciji *déjà* i *già* te drugih EFPn u svjetlu Lehmannovih (2002) tradicionalnih parametara gramatikalizacije, naglašavajući njihovu nedostatnost pri opisivanju obraza pragmatičkoga razvoja ovakvih jezičnih elemenata.

Poglavlje 10

Mario Squartini: *The pragmaticalization of ‘already’ in Romance: From discourse grammar to illocution* [Pragmatikalizacija već u romanskim jezicima: Od diskursne gramatike do ilokucije] (str. 190–210)

U ovome radu uspoređuju se diskursivne funkcije francuskoga temporalno-vidnog priloga *déjà* s njegovim srodnim oblikom *già* u regionalnome jezičnom varijetetu sjeverozapadnoga talijanskog (pijemontskome talijanskom). I *déjà* i *già* proizišli su iz latinskoga (DE) *IAM* ‘već’. Koristeći se uglavnom podacima prikupljenim iz internetskih izvora, autor upućuje na to da se, unatoč površinskim sličnostima, pragmatičke uloge francuskoga *déjà* i sjeverozapadnoga talijanskog *già* izrazito razlikuju. Sinkronijska usporedba između francuskoga *déjà* i *già* u pijemontskome se dijakronijski ponovno procjenjuje kroz suprotstavljanje njihovih pragmatičkih funkcija, posebno u odnosu na protok informacija te njihovu upotrebu u funkciji oznaka provjere u izravnim pitanjima. Autor zaključuje da se glavna funkcionalna kategorija sjeverozapadnoga talijanskog *già* odnosi na njegovu ulogu oznake pokazatelja stanja informacije,

dok je raspon upotrebe francuskoga *déjà* unaprijed određen njegovom ulogom ilokucijskoga modifikatora različitih govornih činova. Te se funkcionalne nepodudarnosti tumače iz dijakronijske perspektive kao pokazatelji različitih faza istoga pragmatikalizacijskog puta, što upućuje na postupni razvoj od diskursne gramatike do pragmatike.

Poglavlje 11

Ana Cristina Macário Lopes: *Aliás: A contribution to the study of a Portuguese discourse marker* [*Aliás: Doprinis proučavanju portugalske diskursne oznake*] (str. 211–221)

U ovome se poglavlju razmatra dijakronijski razvoj portugalske diskursne oznake *aliás*. Ona je nastala od latinskoga priloga *ALLAS* u značenju ‘drugi put, još jedan trenutak’. Upućujući na njegovu polifunkcionalnost kroz povijest, autorica propituje tradicionalni pogled na jednosmjerni razvojni put diskursnih oznaka: od prijedloznoga ili sadržajnoga do tekstualnoga ili proceduralnoga značenja. Dijakronijska analiza pokazuje da *aliás* ima niz različitih funkcija, odnosno da kodira različita značenja u različitim periodima razvoja portugalskoga jezika: prilog načina, konektor reformulacije/ispravljanja, konektor negativnih pretpostavki, oznaka komentara. Neke su se od njezinih prijašnjih funkcija u suvremenome portugalskom jeziku izgubile (*aliás* kao prilog načina i *aliás* kao diskursni konektor koji označava negativno stanje), dok su samo dvije funkcije diskursne oznake *aliás* potvrđene u suvremenome europskome portugalskom: digresivan komentar i oznaka ispravljanja. Budući da su proceduralna i pragmatička značenja bila prisutna i u najstarijim pojavljivanjima *aliás*, autorica propituje postavke o razvoju diskursnih oznaka od sadržajnoga prema proceduralnome značenju unutar teorijskoga okvira gramatikalizacije, odnosno smatra da bi se trebale preispitati pretpostavke njihova horizontalnog, postupnog i jednosmjernog razvoja.

Poglavlje 12

Mihaela Popescu: *Romanian atunci and French alors: Functional and discourse properties* [Rumunjski *atunci* i francuski *alors*: Funkcionalne i diskursne značajke] (str. 222–236)

U ovome se poglavlju s diskursno-pragmatičkoga stajališta analiziraju suvremeni rumunjski prilog *atunci* ‘onda, zatim’ (< latinskoga izraza **AD-TUNC-CE* ‘u tome trenutku’) i njegov korespondent u francuskome jeziku, prilog *alors* (< latinskoga *ILLA HORA* ‘u to doba’). Sinkronijska i kontrastivna analiza poka-

zuje da se oba jezična elementa često upotrebljavaju u argumentacijskim strukturama, gdje obavljaju različite pragmatičke funkcije vezane uz strukturiranje diskursa. Što se tiče njihovih pragmatičkih funkcija oznaka na izvandiskursnoj razini, one obično služe kao oznake za otvaranje ili zatvaranje određene teme s različitim dodanim vrijednostima (fatičke oznake, prezentacijske oznake, fokalizatori – oznake koje služe za usredotočavanje pozornosti, oznake koje služe za zadržavanje prava na riječ). Autorica zaključuje da se, osim određenoga stupnja funkcionalne ekvivalencije, čini kako je francuski *alors* u razgovornome suvremenome francuskom jeziku priskrbio viši stupanj polifunkcionalnosti. Rumunjski *atunci* manje je pragmatički označen nego francuski *alors* u rasponu argumentativne funkcije, posebno u okviru svojih metatekstualnih vrijednosti. Uz to što ima veći broj pragmatičkih uloga, čini se da francuski *alors* ima i slobodniju poziciju unutar iskaza, dok rumunjski *atunci* teži inicijalnomu početnom položaju. Anaforičko temporalno značenje vodi do višestrukih pragmatičkih vrijednosti kao rezultat radijalnoga razvoja.

Poglavlje 13

Corinne Rossari: *How does a concessive value emerge?* [Kako se javlja pogodbeni vrijednost?] (str. 237–260)

U ovome se poglavlju analiziraju francuske priložne oznake s pogodbenom vrijednošću: *certes* ‘sigurno’, *en effet*, *effectivement* ‘zapravo’, *d’accord* ‘u redu’, *i soit* ‘odobreno, neka bude tako’, a s ciljem da se objasni pogodbeni, pragmatička vrijednost koja proizlazi iz njihova semantičkog značenja. Kao pogodbene oznake one mogu imati funkciju pragmatičke oznake koja određuje diskursni odnos protuargumentacije i interakcijske diskursne oznake koja upućuje na prethodni diskurs. One mogu izraziti slaganje u dijalogima te pogodbu u monološkome kontekstu. Iako su međusobno zamjenjive u mnogim različitim kontekstima, ipak se razlikuju s obzirom na način na koji reagiraju na stanje informacija izraženo kroz iskaz primatelja informacije te s obzirom na razinu iskaza na koju reagiraju. Sinkronijska perspektiva na ovaj je način integrirana s dijakronijskim podacima kako bi se protumačila pojava pogodbene vrijednosti. Ključ je objašnjenja ovoga razvojnog procesa da diskursne oznake stječu pragmatičku funkciju povećanjem razine subjektivnosti. Analiza također upućuje na to da na jezičnu promjenu mogu utjecati i šire izvanjezične pojave poput stilskih navika, posebno ako promatramo primjere ukrašavanja diskursa s dijaloškim značajkama, kroz dijaloške oznake u monološkim kontekstima (*soit*) ili kroz dodavanje dijaloških značajki monološkim oznakama (*certes*).

Zaključak

Piera Molinelli: *The development of functional roles and Romance languages: Processes and patterns* [Razvoj funkcionalnih uloga i romanskih jezika: Procesi i modeli] (str. 261–271)

U zaključnome poglavlju, Piera Molinelli, jedna od urednica ovoga izdanja, nudi osvrt na glavne teme obrađene u ovome izdanju, sažimajući istovremeno i najvažnije spoznaje iz radova koji su o ovoj temi napisani prethodno. Studije, koje su ovdje okupljene, propituju razvojne puteve i trenutačno stanje diskursnih i pragmatičnih oznaka u romanskim jezicima služeći se pritom različitim znanstvenim pristupima te slijedeći različite metode istraživanja. Cilj je ovoga izdanja bilo „raspraviti relevantne posljedice koje proizlaze iz analize procesa (mehanike), svojstava i modela (mehanizama) koji dovode funkcionalnih pragmatičkih promjena u genealoški srodnim jezicima” (str. 261), stoga se pragmatički ciklusi, mehanika te mehanizmi jezičnih promjena nalaze u središtu pozornosti. Razmatrane su tri različite skupine tema: (a) sinkronijski opis funkcionalnih oznaka, njihove prirode i svojstava, (b) uloga dijakronijskoga razvoja u tumačenju multifunkcionalne prirode različitih oznaka, te (c) odnos između dijakronijskoga razvoja i njihovih sinkronijskih funkcija. Autorica u zaključku ističe i neke nove spoznaje koje ovo izdanje unosi u znanstvene rasprave.

EVALUACIJA

Izbor je studija, prije svega, rezultat radova i izlaganja na konferenciji *Segnali discorsivi tra latino e lingue romanze* održanoj u Bergamu 2011. godine, gdje su brojni znanstvenici iz različitih zemalja iznijeli rezultate svojih istraživanja u ovome polju. Nadalje, valja naglasiti da ovaj izbor odražava i općeprihvaćeni stav o povezanosti dijakronijskoga razvoja i sinkronijskoga ishoda ovih funkcionalnih elemenata u romanskim jezicima, koji je zastupljen u velikome broju odabranih studija. Primijenjeni su različiti znanstveni pristupi u svrhu utvrđivanja skupina funkcionalnih i njihovih leksičkih izvora, odnosno analiziranja i zaključivanja o razvoju diskursnih i pragmatičkih oznaka, naglašavajući pritom podudarnosti koje su, s kontrastivnoga stajališta, primijećene u genealoški srodnim jezicima.

Svako pojedino poglavlje predstavlja studiju slučaja iz različitih romanskih jezika i bavi se nizom tema kao što su pragmatička polifunkcionalnost promatranih oznaka, utvrđivanje modela njihova dijakronijskog razvoja te opis njihovih morfosintaktičkih svojstava. Nekoliko autora slijedi dijakronijski (i kontrastivni) razvojni put pragmatičkih funkcija različitih oznaka u genealoški srodnim jezicima (§ 5 i § 9). Neki od njih koriste se sinkronijskim (i kontra-

stivnim) pristupom (§ 3 i § 4), dok drugi kombiniraju oba pristupa. (§ 7 i § 8). No unatoč tomu, svi oni ističu vezu između njihovih razvojnih putova, funkcija koje se obavljaju na diskursnoj i interakcijskoj razini te morfosintaktičkih svojstava izvornih leksema. Važno je naglasiti i da radovi zastupljeni u ovome izdanju omogućavaju primjenu pragmatičkoga gledišta na jezične fenomene koji se obično promatraju i objašnjavaju samo na morfosintaktičkoj razini. Redefiniranjem pojmova i procesa na temelju formalnih osobitosti i sličnosti u razvoju različitih izvora (glagola i priloga), ovo izdanje također doprinosi određivanju i identificiranju različitih funkcionalnih oznaka. Važan je doprinos postavljanje jasne razlike (što je istaknuto i u samome naslovu knjige) između diskursnih oznaka i pragmatičkih oznaka koje se obično u literaturi rabe kao sinonimi. Funkcije oznaka grupirane su oko tri glavne makrofunkcije: tekstualna kohezija i koherencija, društvena kohezija i osobni stav govornika (§ 2), kako bi se pokazalo kako klasifikacija ovisi o posebnim funkcijama koje spomenute oznake obavljaju. Na ovaj se način prvi termin (diskursna oznaka) odnosi na strukturu diskursa i omogućava tekstualnu koheziju i koherenciju, a potonji (pragmatička oznaka) ima unutarnju, osobnu vrijednost i služi interaktivnim ciljevima.

Međutim, postoje i neke proturječnosti koje se ne bi trebale zaobići. Više se tema u nekoliko radova preklapa (npr. gramatikalizacija i/ili pragmatikalizacija) pa bi korištenje unakrsnih referencija doprinijelo boljemu povezivanju među radovima i većoj homogenizaciji cijeloga izdanja. Preispitivanje procesa gramatikalizacije (§ 11) čini se pomalo zalihosno, posebno ako se u obzir uzme težište ovoga izdanja – razvoj funkcionalnih oznaka, i činjenica da se o pojmovima *gramatikalizacija* i *pragmatikalizacija* naširoko raspravljalo u prethodnim studijama, kao i u uvodnome poglavlju. Nadalje, potkrala su se i dva različita podatka o istome članku: Hansen (2000) u popisu literature, dok se u samome radu autor poziva na Hansen (2002) (§ 10).

Najvažniji je doprinos ove knjige potraga za „holističkim pristupom” s pomoću kojega bi se analizirale diskursne i pragmatičke oznake, koristeći se i dijakronijskim i sinkronijskim pristupom unutar grupe genealoški srodnih jezika. Uz to, činjenica da su zaključci proizašli iz (unakrsnih) dijakronijskih istraživanja i sinkronijskih opisa poslužili za objašnjenja nastanka ovih jezičnih fenomena u različitim jezicima, ovaj bi se model mogao primijeniti na slična istraživanja o funkcionalnim oznakama i u drugim genealoški srodnim jezičnim grupama (npr. slavenskim jezicima).

Skraćena verzija ovog prikaza prvotno je objavljena na engleskome jeziku na internetskoj stranici *Linguist List*:

<http://linguistlist.org/issues/26/26-3050.html>

Magdalena Nigoević i Helena Burić